כשהוא דר לבדו הוא דר כדמעיקרא או דלמא שניהם דרין דא"ל אדעתא לאפקינן לא אגרי לך אם תמצא לומר [א]שניהם דרין בו כשהוא משתמש דרך פתחים משתמש או דרך גגין משתמש מי אמר כדמעיקרא מה מעיקרא דרך גגין השתא נמי דרך גגין או דלמא מצי אמר ליה עלייה קבילי עלאי עלייה וירידה לא קבילי עלאי אם תמצא לומר [ב]מצי אמר ליה עלייה וירידה לא קבילי עלאי שתי עליות זו על גב זו מהו איפחית עליונה נחית ודר בתחתונה איפחית תחתונה מהו למיסלק לגמרי בעליונה מי אמרינן דא"ל שם עלייה קבילית עלך או דלמא חד עלייה קביל עליה שתי עליות לא קביל עליה [ג]תיקו: רבי יוסי אומר התחתון נותן את התקרה כו': מאי תקרה רבי יוסי בר חנינא אמר קינים [א]וסנאין וסטיני אמר רבי שמעון בן לקיש לווחים ולא פליגי [ב]מר כי אתריה ומר כי אתריה הנהו בי תרי דהוו דיירי חד עילאי וחד תתאי איפחית מעזיבה כי משי מיא עילאי אזלי ומזקי לתתאי [ג](מי מתקן) ר' חייא בר אבא אמר העליון מתקן ור' אלעי משום ר' חייא בר' יוסי אמר [ד]התחתון מתקן וסימן [1]ויוסף הורד מצרימה לימא ר' חייא בר אבא ורבי אלעי בפלוגתא דרבי יוסי ורבנן קמיפלגי למאן דאמר העליון מתקן קסבר על המזיק להרחיק את עצמו מן הניזק ומאן דאמר תחתון מתקן קסבר [ה]על הניזק להרחיק את עצמו מן המזיק ותיסברא רבי יוסי ורבנן לענין נזקין פליגי והא איפכא שמעינן להו דתנן [ד]מרחיקין את האילן מן הבור עשרים וחמש אמה ובחרוב ובשקמה חמשים אמה בין מלמעלה בין מן הצד אם הבור קדם קוצץ ונותן דמים אם האילן קדם לא יקוץ ספק זה קדם ספק זה קדם לא יקוץ רבי יוסי אומר [ו]אע"פ שהבור קודמת לאילן לא יקוץ שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו אלמא ר' יוסי סבר על הניזק להרחיק את עצמו ורבנן סברי על המזיק להרחיק את עצמו אלא אי איכא למימר (א) פליגי בפלוגתא דר' יוסי ורבנן דהתם קמיפלגי ורבי יוסי ורבנן דהכא במאי פליגי בחוזק תקרה קמפלגי רבנן סברי [ז]מעזיבה אחזוקי תקרה הוא ואחזוקי תקרה על התחתון בעי לאחזוקי ורבי יוסי סבר מעזיבה אשוויי גומות הוא ואשוויי גומות על העליון לאשוויי איני [ה]והאמר רב אשי כי הוינא בי רב כהנא הוה אמרינן [ח]מודה רבי יוסי בגירי דיליה [ט]דפסקי מיא והדר נפלי: **מתני'** [ו]הבית והעלייה של שנים שנפלו אמר בעל העלייה לבעל הבית לבנות והוא אינו רוצה לבנות הרי בעל העלייה בונה את הבית ודר בתוכה עד שיתן לו את יציאותיו ר' יהודה אומר אף זה דר בתוך של חבירו צריך להעלות לו שכר אלא בעל העלייה בונה את הבית ואת העלייה (ב) מקרה את העליונה ויושב בבית עד שיתן לו את יציאותיו:

גמ'

לבדו הוא דר. ובעל הבית יוצא מביתו בעל כרחו: **דרך גגין.** לעלות מבחוץ דרך סולם הקבוע לכניסת פתח העלייה ויכנס לעלייה הנפחת ומשם ירד לבית בסולם: **עלייה קבילת עילואי.** לעלות דרך סולם וליכנס לפתח ולדור למעלה אבל טורח של עלייה וירידה לא קבילית עלי: **שתי עליות זו על גב זו מהו.** והגמרא מפרש לבעיא ואזיל: **איפחית** (ג) **עלייה עליונה.** והוא שכר העליונה פשוט לי דדר בתחתונה דכ"ש דהא עדיפא ליה: **אלא איפחית תחתונה.** והוא שכר את התחתונה מהו דנידחייה משכיר אצל העליונה או נכוף את המשכיר וידור עמו בבית: **חדא עלייה.** מעלה: **קינים וסנאים.** מעשה תקרה כעין מחצלות שקורין קלידי"ש: **וסטיני אמר ריש לקיש.** שם חכם תלמידו של ריש לקיש: **לווחין.** פלנק"ש בלע"ז מנסרים של ארז: **איפחית מעזיבה.** והתקרה קיימת אלא שהמים שותתין ויורדין דרך הפחתים הוו. ולאו שוכר ומשכיר הוו אלא בית של זה והעלייה של זה: **ויוסף הורד.** תרגומו איתחת. ר' חייא ב"ר יוסי אמר תחתון וכו': **בפלוגתא דר' יוסי ורבנן.** דמתניתין דס"ד דהא דקאמר ר' יוסי העליון נותן את המעזיבה כדי שלא יזיקו מימיו את התחתון הוא דקסבר על המזיק להרחיק את עצמו והתחתון נותן תקרה שהרי השכיר לו מקום לגור ות"ק סבר על הניזק להרחיק את עצמו הלכך מעזיבה נמי על התחתון לעכב המים שלא ירדו עליו: **ותיסברא דרבי יוסי ורבנן.** דהכא בהיזיקא דתחתון פליגי ומעזיבה זו לעכב המים ובשביל נזקי התחתון: **איפכא שמעינן להו.** דר' יוסי סבר על הניזק להרחיק את עצמו: **מן הבור.** שהשרשין מתפשטין ונוקבין בכותלי הבור ומחלידין את הקרקע והכתלים נופלים: **חרוב ושקמה.** יש להן שרשין יתירין וארוכין משאר אילנות: **בין מלמעלה.** בין שהאילן נמוך מן הבור שקרקעית הבור למעלה משרשי האילן שהאילן נטוע בבקעה והבור בהר והתם מפרש מפני שמחלידין את הקרקע ומעלין עפר ומקלקלין קרקעיתו של בור: **מן הצד.** שניהם בקרקע השוה: **ונותן דמים.** בעל הבור לבעל האילן: **אלא אי איכא למימר דפליגי.** אם יש לתלות פלוגתא דהנך אמוראי דלעיל בפלוגתא דתנאי: **בפלוגתא דרבי יוסי ורבנן דהתם הוא דפליגי.** מ"ד על העליון לתקן כרבנן ומ"ד על התחתון כרבי יוסי: **בחזוקי תקרה.** וכשאין התחתון צועק שאינו חש למימיו אלא העליון צועק ואומר כשאני דורך על הנסרים הם מנענעים ואני דואג שמא תהפך אחד מהן תחתי או תשמט מן הקורה ואפול: **חזוקי תקרה הוא.** מאחר שהוא טח בטיט אין הנסרים נדין ממקומן: **אשווי גומות הוא.** דחזוקי תקרה סגי ליה ביתידות שקורין קבליי"ש בלע"ז: **איני והאמר רב אשי וכו'.** אדרבי חייא בר יוסי פריך דאמר על התחתון לתקן ואוקימנא כרבי יוסי והא מודה רבי יוסי בגירי דיליה אע"ג דאמר על הניזק להרחיק את עצמו ה"מ היכי דלאו אדם עצמו מזיקו כגון אילן ובור שבשעת נטיעתו אינו מזיקו אלא השרשים גדילין ומתפשטין מאליהן לאחר זמן אבל היכא דאדם עצמו מזיקו וזורק בו חציו כי הכא ששופך המים על ראשו מודה הוא דלא גרמא דניזקין הוא דתיפטר אלא מזיק ממש הוא ואדם מועד לעולם ער ויש שוגג ומזיד: **דפסקי והדר נפלי.** לא היתה מקום רחיצת ידים של עליון על מקום נזקי תחתון אלא במקום אחר משם הן נמשכין עד שנופלים במקום שמזיקין: **מתני' של שנים.** בית של זה והעלייה של זה שחלקו כך בנחלת אביהן: **אמר בעל העלייה לבעל הבית לבנות.** החומה והתקרה התחתונה המוטלין עליו לבנות והוא יבנה החומה מן התקרה ולמעלה ותקרה העליונה של גג: **בונה בית.** לבדו עד תקרה התחתונה: **עד שיתן לו יציאותיו.** ואח"כ יצא ממנו ויבנה עלייתו: **אמר ר' יהודה אף זה דר בתוך של חבירו.** אם כן הוא אף [ז]בעל העלייה זו כשהוא חוזר (ד) מעותיו לזה שהוא דר בתוך שלו ואי נמי זה לא חסר דהא בלאו הכי לא הוי בני לה איהו צריך להעלות לו שכר דזה מיהא נהנה שאלולי בית זה אין לו מקום לדור שם וקסבר זה נהנה וזה לא חסר חייב וצריך להעלות לו שכר ואי לא מיחזי כרבית: **אלא בונה.** וגומר את הכל ומקרה את העלייה למעלה וכל הצריך לה: **ויושב בבית.** התחתון דהוה ליה זה לא נהנה וזה לא חסר הוא לא נהנה שהרי עלייתו מוכנת לו לדור בה וזה לא חסר דבלאו הכי לא חזיא ליה דהא לא הוה בני לה:

גמ'

איפחית תחתונה מהו למידר בעליונה. וא"ת אי דאמר ליה עלייה שתחת עלייה זו אני משכיר לך פשיטא שידור בעליונה שנשתעבד לו ואי אמר שעל גבי בית זה אני משכיר לך פשיטא שלא יכול לסלקו ליילך לעליונה וי"ל דלעולם דא"ל שעל גבי בית זה אני משכיר לך ומספקא ליה דלמא עלייה עליונה נמי היא בכלל בית והא דא"ל שעל גבי בית זה משום דעיקר הבית היא למטה ואף על גב דמוכר את הבית לא מכר את העלייה לענין שיעבוד זה מיהא הוי בכלל בית:

רבי יהודה אומר אף הדר בתוך של חבירו צריך להעלות לו שכר. מה שפירש בקונטרס דאם אין נותן לו שכר מיחזי כרבית אין נראה לר"י דמה רבית שייך הכא דלא הלווהו כלום שהרי אם הבית נשרף לא היה נותן לו יציאותיו וגם אין אנו צריכין לטעם דרבית שהרי טעמו הוא משום דזה נהנה וזה חסר כדמפרש בגמרא:

ויושב בבית עד שיתן לו יציאותיו. פי' בקונטרס דטעמא משום דהשתא לא נהנה דהרי עלייתו מוכנת לו וקשה דהא נהנה הוא שאין צריך לעלות ונראה דגרס ומקרה את העלייה ויושב בתוכה פי' בעליי' ולא יניח לבעה"ב ליכנס בתוכו עד שיתן לו יציאותיו:

בשלשה

מסורת הש"ס

א) [גי' הערוך וסנאין וטינא רשב"ל אמר לוחאי ע"ש ערך מעזב וע' עוד בערך קר י' ומ"ש שם הרב המוסף], ב) [פסחים ג. וש"נ], ג) רש"ל מ"ז, ד) (לעיל נד.) [ב"ב כה:], ה) [ב"ב כב: כה:], ו) [ב"ק כ:], ז) [דברים הללו צריכין מובן ול' רש"י שבאלפסי בזה"ל אף זה אף שבעל הבית אינו חסר כלום צריך להעלות לו הדר שכר כיון שנהנה דקסבר זה נהנה וכו' וע"ע בפי' הרב ברטנורה ד"ה ר"י אומר וכו' ע"ש],

הגהות הב"ח

(א) גמ' דפליגי בפלוגתא: (ב) במשנה ומקרה את העלייה ויושב בבית: (ג) רש"י ד"ה איפחית עליונה והוא שכר כצ"ל ותיבת עלייה נמחק: (ד) ד"ה אמר ר' יהודה וכו' בעל העלייה זו כשהוא חוזר ומקבל מעותיו מזה הוה ליה שהוא דר בתוך שלו ואי נמי זה לא חסר דהא בלאו הכי לא הוי בני לה איהו זה מיהא נהנה שאלולי בית זה כצ"ל:

מוסף רש"י

עשרים וחמש אמה. כך שיערו שהשרשין נמשכין והולכין ומקלקלין את כותלי הבור (ב"ב יח.). **ובחרוב ובשקמה.** שרשיהם מרובים (שם כה:). **בין מלמעלה.** שאחד מהן מלמעלן בגובה שיפוע הר והשני בשפולו, **בין מן הצד.** בקרקע שוה (שם). **ונותן דמים.** דכיון דברשות נטע שאינו מזיק עד זמן גדול לא חייבוהו חכמים לקוץ בלא דמים בשביל הזיקא דיחיד (שם). **בגירי דיליה.** בחצים הבאים לו מיד גופו של בעל הבית ממש (שם כב:). **הבית והעלייה של שנים.** בית של זה והעלייה שעל גבה הויא של אחר (ב"ק כ:). **עד שיתן לו את יציאותיו.** מה שהוציא על הבית (שם).

עין משפט נר מצוה

ה א ב מיי' פ"ה מהל' שכירות הל' ח סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שיב סעי' יח:

ו ג מיי' שם טוש"ע שם סעי' יט:

ז ד מיי' פ"י מהל' שכנים הל' ו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעי' ד:

ח ה מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעי' לא לב:

ט ו מיי' שם הל' ז סמג שם טוש"ע שם סעי' לב:

י ז מיי' פ"ו מהל' שכירות הל' ד סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שיד סעי' א ועיין מ"ש בזה המ"מ בפ"ד מהל' שכנים הל' א:

יא ח מיי' פ"י מהל' שכנים הל' ה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעי' לא:

יב ט מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעי' ד:

יג י מיי' שם פ"ד הל' ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קסד סעי' ה:

תורה אור השלם

1 וְיוֹסֵף הוּרַד מִצְרָיְמָה וַיִּקְנֵהוּ פּוֹטִיפַר סְרִיס פַּרְעֹה שַׂר הַטַּבָּחִים אִישׁ מִצְרִי מִיַּד הַיִּשְׁמְעֵאלִים אֲשֶׁר הוֹרִדֻהוּ שָׁמָּה: בראשית לט א

לעזי רש"י

קלידי"ש [קליידי"ש]. רשתות נצרים, מחצלות.

פלנק"ש [פלנקי"ש]. קרשים.

קבליי"ש [קיבילי"ש]. יתדות, קרסולים.